

Érdemes-e a lehetetlenre vállalkozni?

Személyes gondolatok az ÁPRILIS BOLONDJA - Szemelgetés a közelmúlt humoros magyar irodalmából című irodalmi klubestről (2015. április 21.)

((Ez a kedd is, akár a többi. Na jó, egy hangyányival bonyolultabb.

- Reggel fél héttől a képernyő előtt. 43 e-levél este óta, ebből 37 (levél)szemét. 4-re válaszolok, 1 kérés postai levélválaszt is igényel (borítékcímzéssel), 1 csupán válasz nélküli bosszankodást. „Haladjunk! – nógatom magam, holnap délután előadás, átnézem még a diasort, hátha később már nem lesz rá idő. 30 dia 30 percben – nem lesz túl sok?”

- A nap megtervezése az asszonnyal: együtt megyünk be, neki zongoraóra (11.30), nekem társasági vezetőségi ülés (11.00) - ha tudnék zongorázni, örömmel felajánlanám a cserét – a szendvicsáldozattal együtt. Utána közös rohanó ebéd a „törökben”. Ő lassan hazajön, én délután rendelek. Hattól Professzori Klub – végre egy kis (remélem megérdemelt) lazítás. - Zuhany, csalódás a tükörben, tevés-vevés, a kutya újbóli megszidása (a tegnap kétszer visszatemetett árok Sziszüphosz sorsára hajazó reggeli reneszánsza okán), összepakolás, tízkor indulunk.

- 11.20 Kezdődik a tavaszi vezetőségi ülés. (Miért is nem pontosan 11.00-kor?) A létszám kb. 30%-os. A napirend: dézsávű a négyzetben. (Avagy inkább az egymással szemben felállított velencei tükrök modellje.) Azaz: felrémlik, hogy egy nemrégiben tartott ülésen is átvillant bennem, ugyanez a napirend volt előzőleg is...

- 12.25 Körülnézek – kicsit elszundíthattam? Nem, nem, hiszen jól emlékszem, amikor az imént az elnök úr megnyugtatót mindenkit. Egy hozzászólásra válaszként kifejtette, hogy a főtítkárs ezentúli nem választásos, hanem fizetett („Mennyi is?” – „Hogyhogy mennyi? A szokásos, megfelelő díjazás”) alkalmazotti státusza igenis NEM fogja növelni az elnöki hatalom szintjét, a kontroll funkciók a kincstárnokon és az ellenőrző bizottságon keresztül csorbíthatlanok maradnak. „Na, most kell eljönni” – mondom befelé. Még akkor is, ha a számomra egyetlen fontos napirendi pont csak később következik. (Sebaj: a következő ülésen hallgatom meg.)

- 13.15 Poroszkálás (az eredeti értelemben) a Széll Kálmán téren, (idő)utazás egy veterán villamospótló csuklósbuszon a rendelőig. Újra találkozás a feleségemmel – végre valami jó is.

- 13.30 Rövid sorállás után a mulikulti török gyorsétteremben megkapom a padlizsános marhahúsomat kásával. Ebben legalább nem lehet csalódni. Ismét sikert aratok a kiszolgáló kisasszonynál a szokásos kérésemmel: „És kérnék még a kására egy kanál extra szaftot!” Egyáltalán nem zavaró, inkább szívderítő a zsidobongó, jórészt fiatalokból álló tömeg.

- 13.58 Az első beteg férjével már a kapu előtt áll – tényleg, soha nem szoktam percre érkezni. Ettől aztán én jövök zavarba, olcsó, közheyes viccekre fakadva: „Nem siettem, reméltem, hogy már meg is gyógyult.” Meg: „Majd a rendelésen behozzuk ezt a pár percet.”

Régi tapasztalat: a páciensekkel soha sincs baj. Szerencsére így van ez most is. Itt a tavasz, velem (vagy helyettem) gyógyít. A pánikbetegnek megszűntek a pánik rohamai. Viszont a gyógyszer mellett nem tud egy rendeset sírni – panaszolja. Az epilepsziás tanárnő is végre panaszmentes. A bájos felszolgálóleány Salzburgból érkezik, ragyog. „Képzeld, doktor úr, a legjobb, ami történt az utóbbi hónapokban az, hogy szakítottam a barátommal!” Az ifjú bírónő is kijött a gödörből. Félállásba visszament dolgozni, a második gyermek cseperedik, munka mellett képzésben is részt vesz. El sem hiszi magáról, hogy ennyi mindenre képes. A mai új beteg a nyugdíjba vonulása óta, hat-hét éve bajlódik krákogásával. Végigjárta az egészségügyet, pszichológust is felkeresett. Eddig nem hitte el, hogy visszahúzódása, beszűkülő életvitele, hasznosságtudatának elvesztése túlságosan is a testi működései felé fordította figyelmét, és ott bizony már vannak homokszemcsék a fogaskerekek között. Könnyen

rábeszélem a gyógyszeres kúrára. A kissé merev, szorongó hölgy megkönnyebbülve távozik. - 17.30 Hamar elmegy az idő, rendezem soraimat. Indulok az irodalmi estre. A kettes villamos megállójában fiatal ázsiai turistapár álldogál. A fiú irigylésre méltó angolsággal hozzám fordul: „Elnézést, hol tudnánk jegyet venni? – Befizettünk egy hajókázásra, hatkor a Lánchídtól indul.,, Körülnézek a feldúlt Szent István körúton, a legközelebbi jegypénztár feltehetően csak a Nyugatinál van. Hirtelen elhatározással mondom: „Szálljanak fel, maradjanak velem, ha jön az ellenőr, majd én megmagyarázom a helyzetet.” Kedvesen bólogatva megköszönik. A dőcögő villamoson elgondolkodom: Mit is fogok én mondani az ellenőrnek? Megúsztam.))

Belépek a terembe. Az első, akivel találkozom, Lukáts Andor, a második Tarján Tamás. Majd házigazdánk, Kozma Kata fordul hozzám és megkér, írjam meg benyomásaimat a honlapra. Pont én? Kicsit töprengök: végül is Tamás általános iskolás osztálytársam volt, Andort is személyesen ismerem, ragyogó szakembernek tartom mindkettőjüket. Mi rossz sült ki ebből?

Elvállalom.

A várakozással ellentétben...

Tamás eleve magyarázkodással kezdi. Persze irodalmi szinten, magas kultúrával. Megszokott színészünk akadályoztatásával laza összefüggésben Hermann Ottó külső és belső - inkább fájdalmas - különégeit iparkodik humorfestéssel átkenni. A hallgatóság óvatosan figyel, nem nagyon rezonál. Indul az első irodalmi csokor – szintén magyarázkodással. Andor, a „beugró”, mint megszeppent (öreg)diák áll a (nem kis számban emeritusz és nagy számban nyd.) professzor előtt a pulpituson. Elénk tárja, milyen nehéz a sora a beugró színészeknek. Bizony. Megtanulásra nincs idő, felolvasáskor elveszhet az üzenet. (Akkor tehát jót ne várjunk?) Gondterhelten belekezd. A Csukás vers ragyogó keret (*Hová tűnt húsz kiló*), – de ez csak a műsor végén derül ki, mivel szerencsére Karácsonyra a kilók majd visszatérnek. Majd Konrád írása (*Kosok hava, április*). Mindkettő tömény filozófia, merengés, az elmúlás kérdésén is. Örkeny nevét hallom: kicsit megkönnyebbülök. Biztos majd mostantól jön a humor. Az *Egy útleírás margójára* mondjuk úgy, hogy egyszerű, kissé lekezelő iróniájával a kétségtelenül nagy mesternek bizonyára nem a legfőbb műve. József Attila lázadása következik (*Születésnapomra*), amelynek véresen komoly (egyszerre politikai és generációs) üzenetét a költő hiába faragja sajátos álvidám lüktetésű rímekbe, a jól ismert, lúdasmatis indulattal teli sorok a közönség mosolytalan arcán némajátékként tükröződnek. (Lám, az 50-60 évvel előbbi memoriter milyen jól működik!) A blokkot a vers parafrázisa zárja Tóth Kriszta tollából (*Futrinka utca*) kedvesen, játékosan, már majdnem humorosan.

A hallgatóság kissé feszeng. Egy primitív vicc jut az eszembe, amikor egy kortárs zenei hangversenyen valaki odaszól a mellé ülnőhöz: „Nem tudja véletlenül, még hangolnak, vagy ez már a mű?”

Tamás – ragyogó rutinjával – rögtön beavatkozik. Mindig van kéznél egy jó anekdotája, ezúttal József Attila kávéházi sakk-történetei közül húz elő egy szellemeset. Előkerülnek Barcza Gedeon nemzetközi nagymester „megélhetési” játszmái is, innen pedig egy ugrás a Kaposvári Színház színész-sakkbajnokságaiig. Andor kontráz a sakk-történetekre - a sajátjával.

Felragyog egy igazi humoros beszéléssel, saját „dobogós helyezéssel”. Jóval felszabadultabban, egy igazán szellemes „kibic-átverős” sztorival örvendeztet meg.

A második verscsoportban a becsapódsi folytatódik. Heltai ismert könnyed szösszenete a (*Ballada a három patkányról*) ferencvárosi rágcslók paradox sorsáról most nagyon is jól jön, végre mosolyt csal legtöbbünk arcára. Tamás azonban ezt a vidámságot most nem hagyja annyiban. Levendovszky János - nagyon is komolyan - feltehetően tudóstársainak üzeni: „a matematika ölni is tud”. Azaz: személyes felelősségünk minden pillanatban ránk nehezedik (*Mi is az a végtelen?*). A „fordított alku” történet szerintem azért nem lel nagyobb visszhangra, mert egy sokkal ismertebb változatának humora egyszerűen túlszárnyalhatatlan (a Monty Python: Brian élete produkcióban). Az utolsó anekdota humora számomra az első igazán „ütős”. Az a pillanat, amikor a díva, Neményi Lili az egyházi intézmény falai között az „Egy csók és más semmi, ...” slágeret éneкли.

A kérdések, hozzászólások ezúttal visszafogottak. Mintha Tamás lassan rájönne: *Április bolondját járatta – leginkább magával. Vagy pedig éppen ez a mai est trükkje?* A beválogatott művek humorát borongósnak, keserűdesnek titulálja, megérinti őt is nem egy versben a halál közelsége. Nógat minket: próbáljuk együtt kiemelni az igazán humoros írókat, költőket. Ő maga Karinthyval, Rejtővel, Nagy Lajossal, Tersánszkyval indít. Szívből örülök, hogy a szerintem kiváló humorú Esterházy is felkerül, Déry, Moldova, Romhányi mellé. A magyar, vagy inkább pesti humorról szólva egy hozzászóló szerencsére felveti a kabaré (Nagy Endre) korszakos jelentőségét, innen pedig a beszélgetés a nem igazán „snájdig” konferansziékhoz kanyarodik: Kelléren át Brachfeldig. A témánál maradva: számomra a szellemes „nyelvtörős” szövegek humora nem „Fred” intellektuális (értsd Hochdeutsch) műcsetléseiben, hanem sokkal inkább az itt nem említett Rajkin-paródiákban csúcsonylik ki. (Viszont a máig is divatos „halandzsa-humort” mindmáig ki nem állhatom.) A műsort Ady oktatáskritikája (*Diákélet*), majd a keretező Csukás ikervers (*Visszatért húsz kiló*) kedves sorai zárják.

Talán olyan korban, vagy élethelyzetben élünk, amely nem kedvez a kirobbanó humornak, az önfelelt kedélynek? Már nem csak magunkon, másokon sem szeretünk kacagni? Ki tudja?

Magyar irodalmat, hangulatfestő anekdotákat, remek embereket: bölcs irodalmárt, kiváló színészt szerencsére mindig jó hallgatni. A humor most egy kicsit bujkált előlünk, itt-ott ütötte csak fel a fejét. A várakozással talán ellentétben.

Utóirat: *a Kedves Olvasó megkérdezheti: Jó-jó, de mi szükség volt előzetesen az egész napi program részletezésére? Érdekel ez valakit?*

Úgy vélem, itt van a kutya (esetünkben a humor) elásva. Mert szerintem nincs magának való humor. A humoros műveket soha nem szabad elkülöníteni a környezetüktől. Lehetetlen nevetni azon, ami nem valamihez képest vicces. A humoros írás nem magányos cédrus, hanem inkább egy különleges, egyenesen felénk forduló példány az erdőben. (Hiszen tíz egymás után hallott vicc közül a második öt már unalmas.)

Tehát: Vajon mit írtam volna az estről, ha a napom másként alakul?

Rajna Péter